

REUTERS

LUMEA, ASTĂZI

Cu 534 de ilustrații color

enciclopedia rao

CUPRINS

7	Introducere
10	Probleme importante
68	Știință și tehnologie
92	Modele de credință
134	Politica puterii
176	Război și conflict
232	Economia mondială
256	Cultura în era digitală
296	Moduri de viață
334	Privind înainte, privind înapoi
366	Repere temporale ale secolului al XXI-lea
380	Ceilalți autori ai fotografiilor
381	Mulțumiri
382	Indice alfabetic

Micuța Ashta, născută în spitalul Safdarjang din New Delhi, pe 11 mai 2000, a fost desemnată cetățeanul cu numărul un miliard al Indiei. În zarva produsă de oficialități și îmbulzeala jurnaliștilor, venirea ei pe lume a simbolizat speranțele și temerile lumii față de noul mileniu. Speranțe – numele ei înseamnă „credință” în hindi – pentru o viață nouă și un început proaspăt al Estului, și pentru o societate mondială bazată pe pace, progres și tehnologie, după groaznicele evenimente ale secolului al XX-lea. Dar și temeri că astfel de perspective ar putea să fie distruse de amenințările suprapopulării, ale poluării și competiției pentru resursele în continuă scădere, chiar dacă vechea amenințare a supraputerilor războinice a dispărut în sfârșit – deși mulți se îndoiesc de asta.

Economiștii susțin că perspectivele sunt promițătoare. Creșterea economică mondială a doborât un record vechi de 30 de ani, cu 5,1% în 2004, având în frunte China, Argentina și India – suficientă, cu certitudine, ca să hrănească toate acele guri în plus? Problema este că avuția mondială este răspândită inechitabil. Unul din cinci oameni supraviețuiește în continuare cu mai puțin de un dolar pe zi. Tatăl lui Ashta câștigă un pic mai mult: doar 50 de dolari pe lună.

Pentru depășirea provocărilor economice și de altă natură, optimiștii își pun încrederea în inventivitatea celor care nascocesc noi tehnologii. Potențialul dual al tehnologiei, spre bine sau spre rău, asta probabil de când a inventat omul din Epoca de piatră toporul, a fost pus la cea mai severă încercare prin stăpânirea fisiunii nucleare, în anii 1940. Politicienii secolului al XX-lea au trecut testul – la limită. Uneori, au fost cât pe aci, dar până la urmă au făcut mereu pasul înapoi din fața unui conflict nuclear care ar fi putut distruge, sau deteriora grav, planeta și civilizația ei. În noul mileniu, riscul este că aceleași consecințe ar putea surveni nu dintr-o bubuitură, ci dintr-un proces mai lent, mult mai perfid, de schimbare a climatului și al epuizării resurselor, provocate mai mult de lăcomie și de îngustime a vederii, decât de răutate.

La început a fost răutate. În ciuda progreselor științifice ale secolului trecut, speranțele de a modela o lume nouă, rațională, din cenușa Războiului Rece, au fost întunecate de reînvierea unui vechi conflict al credințelor, care nu cunoaște destindere sau opreliști. Lupta dusă de al-Qaeda împotriva „cruciaților și evreilor”, pe care-i denunță ca inamici ai Islamului, a surclasat sofisticatul armament al celor mai puternice armate din lume. A condus cele mai puternice națiuni la reconsiderarea politicilor fundamentale de securitate și la frecvente încălcări ale libertății oamenilor de rând.

„Regulile jocului se schimbă”, a spus prim-ministrul britanic Tony Blair după atacurile cu bombă din Londra, din iulie 2005. Legile sunt rescrise pentru extinderea puterii poliției, astfel încât să-i depisteze pe potențialii teroriști, să sporească gradul de supraveghere a cetățenilor

și să frâneze libertatea de opinie, cu scopul de a-i reduce la tăcere pe simpatizanții și mentorii teroriștilor sinucigași. Chiar și în țările care s-au opus războiului din Irak, opinia publică se înăsprește față de imigranți și azilanți. O poziție dură față de terorism a fost abordată cu tărie în campaniile de realegeri ale liderilor SUA și ai Marii Britanii, care poartă războiul din Irak sfidând protestele pe scară largă. Dar capitalul lor politic a fost grav afectat de continuele măceluri ale unor sectanți și de creșterea numărului de soldați omorâți – pentru a nu mai pomeni de eșecul căutării armelor de distrugere în masă care a constituit, în primul rând, pretextul alungării lui Saddam Hussein.

Salvarea secolului al XXI-lea de spirala violenței în creștere și de neîncrederea între Occident și lumea arabă ar necesita mai mult

Sunita Devi țipă, după ce a văzut trupul fiicei sale, Neha, una dintre cele 66 de victime ale atentatelor cu bombă din New Delhi, India, de pe 29 octombrie 2005, doar cu câteva zile înaintea importantelor festivaluri hindu și musulmane. Un grup obscur de militanți Kashmir, Islami Inqilabi Mahaz (Frontul Revoluționar Islamic), și-a asumat responsabilitatea. Adnan Abidi.

decât doar puteri polițienești draconice și o înfrângere a rezistenței armate din Irak. Agențiile guvernamentale se grăbesc să-și corijeze ignoranța față de Islam și, cu întârziere, să evalueze primejdiile unei politici față de Orientul Mijlociu care a lăsat deoparte scopurile democratice în favoarea asigurării rezervelor de petrol și a întreținerii bastioanelor capitalismului, ca Arabia Saudită, sau a conducerilor laice, ca în Egipt și Pakistan, în lumea islamică. Washingtonul și aliații săi pun acum accentul pe democrație, ca fiind cheia stabilității în Orientul Mijlociu. Acest fapt atrage un anume risc în unele state musulmane, ca și oriunde altundeva, de aducere la putere a unor facțiuni care ar putea să nu fie întotdeauna în consens cu Occidentul. Dar politicienii occidentali arată spre Turcia, care acum aspiră

la statutul de membră a Uniunii Europene, ca un exemplu de țară musulmană în care democrația laică poate prospera chiar și sub conducerea unui partid cu rădăcini islamice.

Au existat și alte semne încurajatoare, din punctul de vedere al occidentalilor: renunțarea Libiei la armele nucleare și chimice; acordul Coreei de Nord privind dezarmarea nucleară; anunțul din partea Armatei Republicane Irlandeze de încetare a campaniei sale armate. Dar dramaticul declin al securității globale de la invadarea Irakului, în martie 2003, a subliniat faptul că războiul împotriva terorismului este o problemă de politică internă, una de securitate și de relații externe. Islamul este religia cu cea mai rapidă creștere, cu peste un miliard de adepți, inclusiv 3 milioane în SUA și 15 milioane în Europa.

A fost o perioadă în care forțele umane și naturale au conspirat pentru transformarea unor evenimente banale – mersul cu trenul la serviciu, vacanța la plajă, statul la coadă la pâine – în coșmaruri.

Violențele al-Qaeda au urgentat misiunea de a aborda problemele sărăciei, ale șomajului și alienării, care-i pot face pe tinerii musulmani din Occident mai susceptibili la radicalism. Totuși, integrarea este mai dificilă ca oricând, atunci când înăsprirea măsurilor de securitate se concentrează asupra comunităților musulmane și când compatrioții lor nemusulmani se pomenesc în prima linie a unui Război Sfânt mondializat.

Preocupările în privința securității și a stabilității economice, a migrației globale, au atins un nivel fără precedent, din moment ce populația lumii se îndreaptă de la cele 6,5 miliarde de acum spre mai mult de 9 miliarde în 2050, iar rata natalității din țările mai puțin dezvoltate este de aproape 10 ori mai mare decât în lumea bogată. Dezrădăcinați de foamete, sărăcie și șomaj, cei disperati nu se împiedică de dificultatea obținerii vizelor, de barierele naturale precum Mediterana sau Rio Grande, sau de cele făcute de mâna omului,

ca gardurile din sârmă ghimpată care separă enclavele hispanice din Ceuta și Melilla de Maroc. Patrurile de frontieră americane arestează anual peste un milion de imigranți, majoritatea la granița cu Mexicul.

Rădăcina cauzelor se află în imensele inegalități socio-economice mondiale pe care Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare țintește să le reducă. Faptele sunt clare: 200 de milioane de africani sunt subnutriți, în timp ce națiunile bogate se plâng de o epidemie a obezității. Dar, în timp ce răspunsul inițial la țelurile ONU a fost unul fără entuziasm, s-au făcut încercări de sporire a ajutorului pentru cele mai sărace țări, de anulare a datoriilor acestora și de creare a unor condiții mai echitabile pentru comerț. Până la urmă, astfel de

O aspirantă la imigrare, încălzindu-se în Tarifa, în sudul Spaniei; e una dintre cele 75 de persoane interceptate în Gibraltar, în timp ce încercau să ajungă pe pământul spaniol în ambarcațiuni fragile, în noaptea de 2 aprilie 2005. Anton Meres.

măsuri ar putea reduce nevoia atâtor oameni de a înfrunța riscurile și umilințele migrației ilegale.

În Uniunea Europeană, expansiunea din fostul bloc sovietic ar putea să reducă decalajul veniturilor dintre Est și Vest, deși va fi nevoie de timp pentru învingerea temerilor națiunilor europene bogate față de noii parteneri care pătrund în economiile lor și le trimit valuri de muncitori imigranți. Dar, războiul din Balcani fiind încă o rană deschisă, extinderea către est și sud pare cea mai bună soluție pentru garantarea stabilității în Europa.

Beneficiile pe termen lung ale migrației sunt adesea mai puțin tangibile decât costurile imediate și capitalul politic se poate acumula rapid mizând pe cartea amenințării străine asupra locurilor de muncă,

a securității, culturii și resurselor naționale. Regiunile mai bogate, care-i atrag pe imigranți, se zbat să găsească modalități de integrare a celor cu documente legale, și de respingere, deportare sau chiar legalizare a celor care nu au așa ceva. Țările sărace se tem de scurgerea celor mai capabili muncitori și a profesioniștilor de care dispun, dar se bazează pe ajutoarele trimise de emigranți. Japonia și o mare parte a Europei se frământă cu privire la capacitatea viitoare a unei populații apte de muncă în stagnare sau în scădere de a sprijini un procentaj în creștere al pensionarilor, a căror speranță de viață sporește. Totuși, din rațiuni de politică internă, încă se împotrivesc deschiderii piețelor de muncă pentru străini.

Acolo unde se pot stabili, imigranții deseori înfruntă segregarea până la a doua sau a treia generație, ceea ce ridică întrebări în legătură

În curând ar putea să fie prea târziu ca să se mai îndrepte răul produs asupra unor habitate naturale sau a unor ferme de țară fragile din punct de vedere ecologic, care furnizează mijloacele de subsistență pentru mulți dintre cei 70% de săraci din lume care-și cultivă terenurile pentru a supraviețui.

cu meritul multiculturalismului în raport cu asimilarea la cultura și limba țării de adopție. Chiar și în SUA, unde cea mai mare parte a cetățenilor descinde din imigranți, mulți hispanici, care reprezintă o zecime a populației și contribuie cu o jumătate din rata creșterii ei, încă au de depășit dezavantajele educaționale ca să-și elimine eticheta de clasă inferioară, în același timp rămânând inechitabil reprezentați în politica americană. Dar acei americani de origine arabă rămași neatinși de reacția violentă împotriva musulmanilor ca urmare a atacurilor din 11 septembrie 2001 se integrează bine în economia SUA, mai ales în centrul industriei auto din jurul orașului Detroit. În Franța egalitaristă, cu 10% imigranți, în principal musulmani din nordul și vestul Africii, nemulțumirile privitoare la lipsa egalității și a șanselor au erupt în ultima parte din 2005 prin cele mai grave tulburări din ultimele aproape patru decenii. În China, migrația internă creează

un coșmar al mizeriei urbane, estimându-se că 99 de milioane de țărani au fost dezrădăcinați de mirajul prosperității orașelor.

Provocările migrației globale pălesc până la stadiul de ne semnificative, totuși, prin comparație cu crizele refugiaților care ar putea fi dezlănțuite de secetă, inundații, epidemii și foamete, despre care avertizează, într-un consens din ce în ce mai deplin, oamenii de știință, că ar putea să rezulte din evoluția crescătoare a fenomenelor meteorologice extreme. Se preconizează că temperatura la nivel mondial va crește cu 1,8–4,0°C până la sfârșitul secolului și că nivelul oceanelor s-ar putea ridica în aceeași perioadă cu un metru. Acel tsunami asiatic din decembrie 2004, în care s-au înregistrat aproape un sfert de milion de oameni morți sau dispăruți, a fost cel mai înfricoșător dintr-o lungă serie de dezastre naturale care au năpăstuit lumea în primii ani ai mileniului: cutremure în Iran, Algeria și Kashmir, inundații în Bangladesh și în Europa, taifunuri în Japonia, uragane în bazinul Caraibilor și în sud-estul SUA, precum și lăcuste care au devorat recoltele, în Africa.

În curând ar putea să fie prea târziu ca să se îndrepte răul produs asupra unor habitate naturale sau a unor ferme de țară fragile ecologic, care furnizează mijloacele de subsistență pentru mulți dintre cei 70% de săraci din lume. Mii de specii sunt amenințate cu dispariția până spre mijlocul acestui secol din cauza încălzirii globale, care deja topește calota glaciară a Groenlandei, permafrostul siberian și mulți ghețari. Țările cele mai dezvoltate au semnat protocolul de la Kyoto prin care se angajează să reducă emisiile de gaze generatoare ale efectului de seră, până în 2012, la un nivel sub cel din 1990, dar reușita lor nu e deloc sigură. SUA, acum cel mai mare poluator din lume (deși vor fi repede ajunse de China), s-au retras din acest protocol în 2001, spunând că aplicarea lui ar costa locuri de muncă din industrie și că, în mod greșit, au fost excluse unele țări în curs de dezvoltare din rândul țintelor operațiunii de curățare. De atunci, SUA au conceput un pact alternativ privind încălzirea globală, împreună cu Australia și centrele de forță economică din Asia, în special China și India, care, atrăgând locurile de muncă din industrie, tehnologie și servicii departe de Occident, punându-și pecetea proprietății asupra noului secol, înfruntă presiuni crescânde în a-și asuma responsabilitatea pentru controlarea emisiilor nocive. Dacă n-o fac, Asia, cu mai mult de jumătate din populația planetei, riscă să cadă dintr-o catastrofă naturală în alta, după cum se modifică modelele climatice. Deja scoaterea din sărăcie a 2,2 miliarde de chinezi și indieni creează o povară suplimentară asupra resurselor naturale mondiale, iar creșterile prețurilor energiei și mărfurilor tensionează sănătatea economiilor industrializate. Competiția pentru resurse înseamnă și mai multe dificultăți pentru națiunile în curs de dezvoltare, bazate mai mult

1 august 2005, TAHOUA, NIGERIA

Degetele acestei subnutrite fetițe de un an, Alassa Galisou, stau apăsate pe buzele mamei sale, Fatou Ousseini, la o clinică de alimentație de urgență din orașul Tahoua, în nord-vestul Nigeriei. Una dintre cele mai grave secete cunoscute vreodată de Nigeria a distrus o mare parte a recoltei care ar fi trebuit strânsă în octombrie 2004, lăsând fără hrană o populație estimată la 3,6 milioane, inclusiv zeci de mii de copii afectați de inaniție. World Press Photo of the Year 2005. Finbarr O'Reilly

ca oricând pe succesul negocierilor mondiale pentru liberul comerț, care lăncezesc de prin 2001, acestea urmând să le ajute produsele agricole în competiția cu agro-industria subvenționată a lumii bogate. Banca Mondială e de părere că deschiderea piețelor occidentale pentru produsele agricole ale Lumii a Treia ar putea ajuta la salvarea de sărăcie a sute de milioane de oameni.

În timp ce sărăcia Lumii a Treia și inegalitățile comerciale continuă să genereze „globalofobi” cu argumente în favoarea protecționismului, globalizarea tehnologiei și a comunicațiilor și-a dovedit utilitatea când Asia a fost lovită de tsunami: întreaga lume a fost cuprinsă de compasiune, donațiile publice și particulare ca ajutoare de necesitate depășind 12 miliarde de dolari. Televiziunile, ziarele și internetul au

În Islamabad, un sprijinitor pakistanez al Alianței Minorităților Naționale eliberează un porumbel, ca simbol al păcii, în fața unei picturi murale înfățișând atacurile din 2001 asupra clădirilor World Trade Center din New York. 11 septembrie 2002, Mian Khurshed.

fost dominate de imaginile tremurate captate cu camera unui telefon mobil, trimise prin e-mail de turiștii înspăimântați de pe țărmurile Oceanului Indian către rude, prieteni și mass-media de-acasă. În sfârșit, s-a creat impresia că oamenii pot resimți întreaga intensitate a suferinței umane dincolo de granițele naționale, etnice sau religioase și că sunt capabili să ofere ajutor prompt, pe măsura gravității tragediei. Reacțiile față de foametea din Nigeria și din țările învecinate din vestul Africii, după ce imaginile obsedante ale bebelușilor înfomețați din 2005 au amintit de cele din Biafra, cu 40 de ani în urmă, sau din Etiopia, de-acum 20 de ani, vor

demonstra dacă această compasiune transfrontalieră va avea tăria să dureze. Dependența noastră față de combustibilii fosili, ravagiile provocate de HIV/SIDA și amenințarea pandemiilor de gripă vor constitui ocazii de manifestare a capacității caritabile a comunității mondiale.

Dacă mediul înconjurător pare să scape de sub control, un astfel de haos apare deseori în mediile ciber-spațiului create de om. Asediat de piraterie, hackeri și „viermi”, adăpostind site-uri ale urii, ale fanaticilor, ale fabricanților de bombe și ale pedofililor, internetul rămâne o mlaștină etică, toate încercările de a-l governa abia atingându-i până acum pe cei un miliard de utilizatori. Dacă, la sfârșitul secolului al XX-lea, internetul părea să promită ocazii nelimitate de a ne face mai înțelepți și mai bogați, s-a nimerit ca mileniul al treilea să se deschidă cu colapsul dot-com-urilor, prin care sute de companii supraevaluate și subperformante de pe internet au dat faliment.

În felul său anarhic, internetul oferă și un inegalabil suport pentru transparență, libertate a informației și a exprimării libere, care sfidează în mare măsură cenzurile naționale. Blogurile independente și forumurile pentru discuții întrec mass-media oficiale în transmiterea știrilor de ultimă oră și a analizelor tendințelor politice și sociale. Web-ul le oferă consumatorilor obișnuiți și alegătorilor o puternică unealtă pentru urmărirea propriilor interese și apărarea drepturilor: se pot compara prețurile și evita cozile de la bănci – cu toate că și conturile pot fi golite prin practici frauduloase gen „phishing”; se pot cumpăra cărți, se pot vinde sau chiar publica; religiile pot să-și facă prozeții pe tot globul; cluburile pot să-și recruteze membri, la fel și cultele religioase; se pot căuta sfaturi medicale, iar afacerile se pot adresa direct consumatorilor, fie ei giganți multinaționali, fie un sat african care face mobilă pentru Europa. Internetul a fost inventat ca armă pentru Pentagon în Războiul Rece, iar al-Qaeda i-a demonstrat dramatic potențialul de a face rău; totuși, colectele pentru înfometateții din Darfur și victimele tsunamiului din Asia au câștigat de pe urma capacității sale de a face bine.

Inegalitățile geografice și sociale în privința accesului la informație constituie un „gol de cunoaștere” care riscă să crească diferențele dintre săraci și bogați. Însă, prin umplerea acestui gol, omenirea ar putea să riposteze mai eficient la provocările războiului, ale dezastrelor naturale, ale epidemiilor, sărăciei și suprapopulării pe care, aproape sigur, le va aduce secolul al XXI-lea.

Stephen Brown a lucrat pentru Reuters din 1987. Și-a petrecut cea mai mare parte a carierei în America Latină, acoperind subiecte privind politica și tulburările din America de Sud. A fost șef de birou în 2001 în timpul colapsului politic argentinian și a fost primul reporter care a confirmat demisia președintelui Fernando de la Rúa. Stephan a fost șef al biroului regiunii baltice și nordice, la Stockholm, înainte de a se muta corespondent-șef la Roma, Italia.

11 septembrie 2001, NEW YORK, STATELE UNITE

Paginile anterioare, stânga Aeronava United Airlines, zborul 175, deturnată, se apropie de Turnul Sudic al World Trade Center, lovindu-l și explodând în flăcări, făcând să cadă o grindină de moloz asupra Manhattanului. Sean Adair

Paginile anterioare, dreapta, în sensul acelor de ceasornic, de sus, stânga Fumul țâșnește din turnurile World Trade Center, la scurt timp după ce au fost lovite. Brad Rickerby. Oameni privind din Turnul de Nord, în flăcări. Jeff Christensen. Fumul învăluie Manhattanul în timp ce un pescăruș solitar plutește deasupra orașului. Ray Stubblebine. Un steag american fâlăie în apropierea fundației distrusului World Trade Center. Peter Morgan. Mașinile pompierilor, printre dărâmături. Peter Morgan. Lucrătorii din echipele de salvare îl duc pe capelanul pompierilor din New York City, reverendul Mychal Judge, rănit mortal, zdrobit de dărâmăturile căzute în timp ce-i dădea unui bărbat ultima împărtașanie. Shannon Stapleton

10 septembrie 2002, NEW YORK, STATELE UNITE

Stânga O vedere înrămată a orizontului din Manhattan, luată înainte de atacurile din 2001, agățată pe Brooklyn Heights Promenade. Shaun Best